

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXVII - Štev. 5-6 (845-846) - DVOJNA ŠTEVILKA - TRST - 28. marca 1975 - 200 lir

14. kongres KPI

Osnovni cilji: premostitev politične in gospodarske krize, okrepitev mednarodnega sodelovanja, uresničevanje "zgodovinskega kompromisa"

V dneh od 18. do 23. marca 1975 je bil v Rimu 14. kongres Komunistične partije Italije. Kongresa se je udeležilo 1.124 delegatov, ki so bili izvoljeni na kongresih federacij partije, in več tisoč povablencev, med katerimi so bile tudi delegacije bratskih partij iz vsega sveta.

14. kongres KPI je imel velik odmev v vsej državi in v svetu. Razumljivo, saj je zelo jasno pokazal moč partije in potrdil veliko resnost komunistov pri delu za premostitev politične in gospodarske krize v državi in v svetu, za krepitev miru in mednarodnega sodelovanja, za odpravo še obstoječih nevarnih žarišč napetosti in torej za odpravo blokovske razdelitve zlasti na evropski celine. Obenem pa je ta kongres potrdil tudi veljavnost "zgodovinskega kompromisa" ter pomen sodelovanja vseh demokratičnih komponent.

Glavno poročilo na kongresu je imel tajnik KPI Berlinguer. Dotaknil se je vseh najbolj perečih državnih in mednarodnih vprašanj ter nakazal smer za njih reševanje. O tem poročilu se je razvila pet dni trajajoča razprava, v kateri so sodelovali številni voditelji partije in odposlanci federacij in tudi številni predstavniki komunističnih in delavskih partij iz vsega sveta ter seveda tudi nekateri vidni predstavniki italijanskega političnega življenja.

Berlinguer je poudaril: Kapitalistični svet je v krizi. Sistem mednarodnega kapitalizma in imperializma ima čedalje manjši maneverski prostor. Reakcionarni krogi se skušajo prebiti iz krize s pomočjo avantur. Toda sedanje krize ni mogoče premostiti z avanturami temveč z novim načinom mednarodnega sodelovanja, kanečim cilj naj bo splošni napredek in rešitev vprašanj nerazvitosti. Industrijsko razvite države naj spremenijo proizvodnjo in se usmerijo v tako imenovani tretji svet, ta svet pa naj iz surovin, s katerimi razpolaga, črpa vire za svoj dvig.

Pogoj za mednarodno sodelovanje je večja neodvisnost posameznih držav in skupin držav, v prvi vrsti držav zahodne Evrope, ki ne sme biti protisovjetska in ne

protiameriška. Premostiti je treba težave, ki jih povzročata blokovska razdelitev Evrope, ni pa nujno, da bi Italija v sedanjem trenutku izstopila iz NATO, pač pa se je treba braniti pred zunanjim vmešavanjem.

Vprašanja slovenske manjšine in sodelovanje z Jugoslavijo

Iz govora tov. Borisa Iskre na 14. kongresu KPI

Na 14. kongresu KPI je govoril tudi tovariš prof. Boris Iskra, delegat tržaške federacije KPI. Obravnaval je zlasti dva problema, ki sta pri nas močno občutena. Gre za problem odprte meje ter dobrega sosedstva z Jugoslavijo in za vprašanja slovenske narodnostne skupnosti v deželi Furlaniji-Juljski krajini.

Med drugim je poudaril:

"Obmejno prebivalstvo še posebej čuti ugodnosti pa tudi škodo, ki jo pozitiven ali negativen razvoj odnosov prinaša. V naših krajih je to tematika idejnih razprav, toda obenem tudi gospodarskega prepletanja interesov. Berlinguerjev predlog za novo, ne protisovjetsko in niti protiameriško Evropo, ustvarja v naši deželi možnosti širšega sporazumevanja, kajti vsaka zaostritev odnosov med sosedi nosi s seboj negativne posledice, razkol in zaskrbljenosti. Odprta meja kulturno in gospodarsko sodelovanje pri nas pa postaja že zlged tega, kakšna bi lahko bila Italija in Evropa sploh, ko bi premostili blokovsko logiko. To je tudi pomen Berlinguerjevega sklicevanja na interes za vlogo Jugoslavije v svetu.

Lanskoletna polemika o mejah med Italijo in Jugoslavijo izraža protislovje med izjavami o prijateljstvu, kar je posledice

Deželno zborovanje

V soboto, 5. aprila 1975 ob 9. uri bo v Trstu (Ul. Capitolina 3) deželno zborovanje v zvezi s pripravi na bližnje upravne volitve. Uvodno poročilo bo podal namestnik deželnega tajnika KPI tov. Arnaldo Baracetti, zaključke pa bo povzel deželni tajnik KPI tov. Antonino Cuffaro.

Geslo zborovanja: "Napredovanje KPI na upravnih volitvah, za izhod iz politične in gospodarske krize, za nov način upravljanja krajevnih ustanov in dežele, za demokratično reformo države in uveljavitev dežele na osnovi decetralizacije in sodelovanja krajevnih ustanov, gorskih in področnih skupnosti pri izbirah in uresničevanju deželnega načrtovanja".

Za izhod iz sedanje krize je nujna prestopitev k uresničevanju "zgodovinskega kompromisa". Uresničevanje tega kompromisa bi v Italiji dopolnilo drugo (nadaljevanje na 2. strani)

dica desničarskih pritiskov, od katerih nima Italija nobene koristi. Zaradi tega je nesmiselno sklicevanje na juridične argumente v zvezi z mejami, ki so za veliko večino prebivalstva že zdavnaj dokončne. Skrajni čas je, da vladi to tudi formalno potrdita, kajti Italija in Jugoslavija imata resne interese v razvoju prijateljstva in sodelovanja.

To je torej eden izmed detonatorjev, ki ga mora nova italijanska zunanja politika že sedaj odstraniti, upoštevajoč tudi dejstvo, da šovinizem ne zastruplja več ozračja v Trstu in naši deželi. Nasprotno, še tisto malo svežega zraku, ki ga Trst diha, prihaja od odprte meje, srečanja narodov in kulturnih bogastev".

V drugem delu svojega posega je tovariš Boris Iskra, med drugim, poudaril zlasti naslednje:

"Menimo, da mora KPI tokrat z uspehom ponoviti drugim političnim silam zahtevo o celoviti zaščiti slovenske narodne manjšine v Italiji in vzporedno s tem načeti širšo akcijo osveščanja vsega italijanskega in slovenskega prebivalstva. To je tudi smisel predloga o enotni peticiji, ki ga je KPI oblikovala v Furlaniji-Juljski krajini z zahtevo, naj dežela izpolni svoje dolžnosti ter dvigne svoj glas tudi pri osrednji vladi.

(nadaljevanje na 2. strani)

O regulacijskem načrtu devinsko-nabrežinske občine

Stališče komunistov

Vprašanje regulacijskega načrta neke občine - posebno če gre za tako važno, kot je devinsko-nabrežinska - ni zadeva samo večinskih strank, ki občino upravljajo in opozicijskih skupin, temveč je vprašanje splošnega pomena, ki mora zanimati najširše plasti prebivalstva. Tudi izven ožjega območja občine. V tem primeru je toliko bolj pomembno, ker gre za načrtovanje nadaljnjega družbeno-gospodarskega razvoja narodnostno mešanega področja, na katerem se naša narodnostna skupnost v težkih pogojih bojuje za svoj obstoj. S tem prepričanjem, zavedajoč se svojega poslanstva ter odgovornosti, smo se komunisti vselej odločno zavzemali - in zavzemamo se tudi danes - za tak urbanistični načrt, ki bo sad hotenja in sodelovanja prizadetega prebivalstva.

Kaj in koliko smo v tej zvezi naredili?

Če se ozremo nazaj in pregledamo razne etape boja, ki smo ga vodili, in če upoštevamo hotenje, da bi čimveč vplivali ter prispevali k oblikovanju novih smernic bodočega razvoja naše občine, potem lahko ugotovimo, da je bilo to naše prizadevanje kronano z mnogimi uspehi.

Občinski odbor je prvotno menil, da bi morali regulacijski načrt odobriti že pred 15. avgustom lanskega leta. Naša skupina v občinskem svetu se je odločno uprla tej pretirani naglici, kajti menila je, da je bil omenjeni načrt izdelan dokaj površno in da ni zadovoljil nikogar. Načrt ni predvideval zadovoljive rešitve vprašanja novih gradenj v zgornjih kraških vaseh. Namesto, da bi upošteval predvsem potrebe domačinov, je predvideval gradnjo novih naselij pri Medji vasi, Cerovljah, Praprotu, Šempolaju in še kje drugje. V obmorskem pasu in vse do Nabrežine je predvideval obsežna zazidalna področja, kjer bi se utegnile razbohotiti tudi najrazličnejše špekulacije (veliki kondominiji, veliki objekti namenjeni trgovini, pretirano razsežne turistične naprave itd.), kar bi popolnoma spremenilo okolje, povzročilo nepopravljivo škodo tamkajšnji skupnosti ter številne težave občinski upravi, ki mora skrbeti za javne usluge (šolstvo, zdravstvena služba, kanalizacija, cestne infrastrukture, vodovodno omrežje, razsvetljava, služba za odvažanje smeti itd.).

Naš cilj je bil vselej in je tudi danes ta, da bi odpravili čimveč negativnih plati predloženega urbanističnega načrta, da bi, ob sodelovanju s prizadetim prebivalstvom, vnesli v ta načrt koristne popravke, onemogočili špekulacije na področju gradbeništva, zajamčili ohranitev naravnih lepote obmorskega Krasa ter nemoten vsestranski razvoj krajevne skupnosti. Za to, da bi dosegli ta cilj smo sprožili val pritiska javnega mnenja, sklicali številne sestanke in zborovanja, objavili več člankov v krajevnem tisku in

po radiu ter dobesedno mobilizirali vse naše člane. Menimo, da je bila ta dejavnost naše stranke pozitivna, saj je zbudila pozornost, zanimanje in participacijo širše javnosti, kar je prisililo občinske upravitelje, da so sprejeli številne popravke prvotnega načrta. V tem smislu in po tej poti nameravamo nadaljevati skozi vse razdobje štiridesetih dni, ki gre od odobritve načrta v občinskem svetu (3.3.1975). V tem času lahko posamezniki ali skupine občanov predložijo svoje spreminjevalne predloge. Načrt je na vpogled na sedežu občinske uprave. Občinski svet bo moral razpravljati o morebitnih novih predlogih in šele nato bo sledila dokončna odobritev novega regulacijskega načrta. Pred kratkim odobreni regulacijski načrt (naša skupina je glasovala proti njemu, četudi je bil dopolnjen s številnimi popravki) pušča na stečaj odprta vrata gradbeni špekulaciji predvsem v sesljskem zalivu.

Na nedavni seji občinskega sveta smo poleg raznih predlogov (znižanje možnega števila prebivalcev občine od 20.000 na maksimum 15.000, zmanjšanje zazidalnega indeksa, določitev zemljišč v Šempolaju in Mavhinjah za manjše športne naprave, kar je bilo v glavnem sprejeto) zahtevali, naj se določi obširno zemljišče kamnoloma "Casale" za potrebe javnega kopalnišča in za navtične dejavnosti. Obenem smo predlagali naj se ponovno preuči in določi drugačno lotizacijo (o tem je že sklepal občinski svet, kar pa je pristojni deželni organ, na srečo, zavrnil! Tu bi

zgradili - če bi šel odobreni načrt "skozi", več kot 300 "ministanovanj") ostalega dela sesljskega zaliva (bivši mednarodni kamping v bližini "Caravelle"). Ta dva predloga sta bila, na žalost, zavrjena, kar pa še ne pomeni, da smo odstopili od naših zahtev. Nadaljevali bomo pravični boj za pridobitev čim močnejših pozicij, s katerimi bomo učinkoviteje branili interese skupnosti. Organizirali bomo več javnih zborovanj za nadaljnjo mobilizacijo javnega mnenja. Vztrajali bomo pri naših zahtevah s predložitvijo formalnih spreminjevalnih in dopolnilnih predlogov, ki jih bodo, prav gotovo, podpisali številni občani, kar nam bo v oporo v boju za doseg nadaljnjih uspehov v korist skupnosti, za ohranitev naravnih lepote in za zaježitev betonskega navala.

ALBIN ŠKERK

Pripis uredništva - Prejšnji petek je bil množičen sestanek v Šempolaju. Udeležilo se ga je okrog 80 vaščanov. Naslednji dan je bil podoben sestanek tudi v Nabrežini. Tega sestanka se je udeležilo okrog 30 vaščanov.

Na sestanku v Šempolaju so sklenili, naj se v občinskem svetu predlaga določene popravke. Komunistična skupina bo zahtevala, naj se zemljišče ob pokopališču, (župnijska last) nameni za športno dejavnost. Župnik je soglašal s tem predlogom. Na sestanku v Nabrežini pa je bil postavljen predlog, naj se območje kamnoloma "Casale" nameni za javno plažo.

Upravičeno razburjenje

"Questi sono terreni per dottori e non per allevatori di maiali!". S temi in še hujšimi psovki proti Slovincem, domačinom iz Vižovelj (ki so mu prodali zemljišče za izgradnjo luksuzne vile!) naj bi se izražal, kot se govori, funkcionar tržaške finančne intendance, gospod (bolje bi bilo ga nazvati rasist!) Bravetti Brenno.

Vest, da je ta "gospod" prijavil sodišču Svetliča-Santini iz Mavhinj, ker je pričel z gradnjo svojega doma, po dolgih in mučnih zapletljajih, brez občinskega gradbenega dovoljenja, zraven omenjene vile, je zelo razburila krajevno prebivalstvo.

Zvedeli smo, da je Svetlič že dobil ustrezno gradbeno dovoljenje, kot ga je dobil še prej, v istem kraju, gori omenjeni "dottore", ki pa mu je bilo kasneje preklicano s strani župana, baje vsled protestov in groženj istega "kulturolosca", ki ne mara imeti za soseda siromaka - domačina.

Če je šlo za sporno zemljišče, kot zgloda, v zvezi z regulacijskim načrtom, ne moremo razumeti diskriminacije na

škodo domačina Svetliča in v korist Bravettija. Kako to, da je slednji lahko nemoteno zgradil ne le veliko vilo (za kar je prejel dovoljenje), ampak tudi bazen (piscino) z visokim obzidjem brez občinskega dovoljenja?

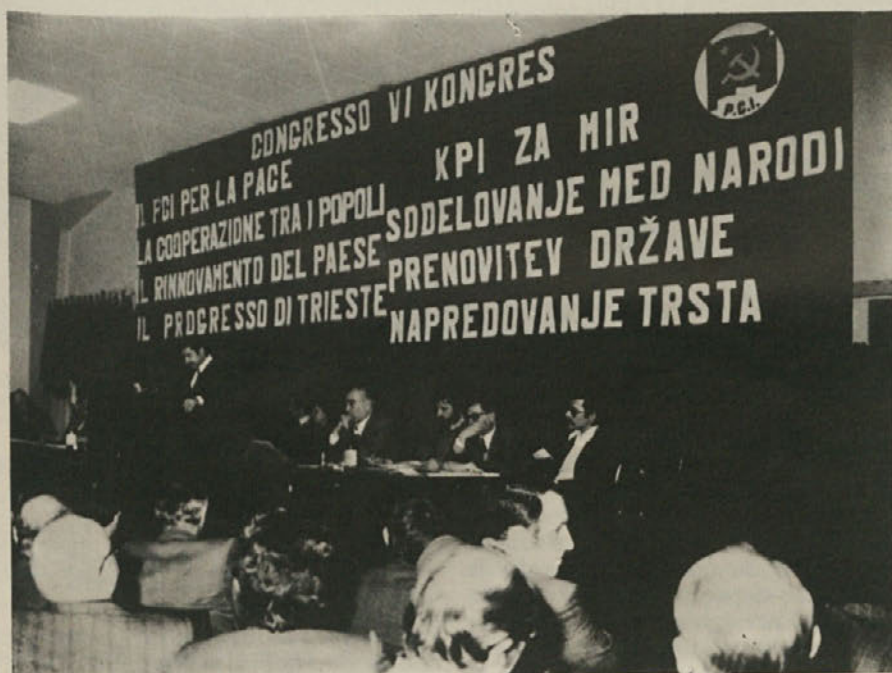
Menimo, da bi bilo bolje, da bi tržaški pretor dr. Trampus, ki je na zahtevo Bravettija uvedel sodni postopek proti Svetliču, uvedel preiskavo za ugotovitev, kje je Bravetti dobil toliko mijonov lir, da si je dovolil zgraditi razkošno vilo, posebno če upoštevamo, da povprečni državni funkcionar nima visoke plače.

Toliko prizadetemu Svetliču, ki je že utrpel gmotno in moralno škodo, vsled besnega škodoželjnega soseda, naj gre vsa naša solidarnost z voščilom, da bi se njegova želja po izgradnji lastnega doma kmalu uresničila.

**

**6. aprila v Zagradcu
zbor borcev NOB
in aktivistov**

6. kongres avtonomne tržaške federacije KPI

RESOLUCIJA

ŠESTI KONGRES avtonomne tržaške federacije KPI, zbran v Trstu v dneh 27. in 28. februarja ter 1. in 2. marca 1975, katerega se je udeležilo 223 delegatov, izvoljenih na kongresih 39 sekcij, je odobril politične smernice in navodila, ki jih vsebuje poročilo tovariša Berlinguerja CK KPI, poročilo tovariša Rossettija in zaključke tovariša Reichlina.

Kongres smatra za potrebno, da podčrta naslednje točke poročila in diskusije, ki so tudi v pripravah na kongres, na skupščinah celic in sekcij imele širok odmev:

1. Kapitalizem se nahaja v hudi krizi, ki dobiva zgodovinski obseg in se odraža na vseh področjih v posameznih državah na Zahodu ter v odnosih med njimi. Iz te krize bo izšel pred drugačen svet. Obstaja nevarnost, da pride do nazadovanja in splošnega poslabšanja življenjskih razmer delavskih množic, do reakcionarnih in avtoritarnih izhodov, ki bi na škodo delavskega razreda in njegovih pridobitev zajamčili položaj vladajočih skupin v kapitalističnih državah.

Zaradi tega se postavlja zahteva po drugačnem izhodu iz krize, naj se opusti logika kapitalizma in imperializma. Boriti se je treba za napredovanje socialistične perspektive, toda istočasno tudi za dosego bližnjih ciljev, za novo ureditev sveta, ki naj upošteva novosti, porazdelitev sredstev, pereče probleme človeštva ter zahteve tistih narodov, ki so šele pred kratkim dosegli neodvisnost, da dosežejo pravo in ne podrejeno mesto na mednarodnem prizorišču.

Napredek miroljubnega sožitja in mednarodnega sodelovanja je nujno potreben zlasti danes, ko politično vodstvo

ZDA spet postavlja v dvom dosežke zadnjih let, kar se kaže tudi v bilateralni krizi sovjetsko-ameriških trgovinskih odnosov, v posegu na Bližnjem vzhodu in grožnjah proti arabskim državam, v zaostritvi napadalnosti v Južnem Vietnamu in Kambodži ter podpori Thieujevi in Lon Nolovi kliku, ki sta v službi imperalizma. V takem položaju je potrebna stalna mobilizacija in še večja budnost prot imperialističnih sil in vseh, ki verujejo v stvar miru in mednarodne pomiritve. Priznati je treba odločilno vlogo in dosledno akcijo svetovnega sistema socialističnih držav in predvsem Sovjetske zveze.

Tudi Italija mora dati svoj prispevek prizadevanjem za mobilizacijo in angažiranost. Italijanska vlada mora, po mnenju tržaških komunistov, sprejeti avtonomne pobude ter najti svojo vlogo v odnosih z neuvrčenimi državami, z arabskih svetom in s takoiimenovanim tretjim svetom.

Kongres odobrava smernice, ki jih je nakazal tov. Berlinguer in ki jih KPI že dolgo zagovarja, to je stališče, po katerem Evropa ne sme biti protisovjetska, in niti protiameriška, ampak mora imeti vlogo miru in svetovnega ravnotežja ter zavreči logiko nasprotujočih si blokov in supersil.

Kongres poudarja, da je pravilno to, da se danes ne postavlja brezpogojnega pogoja, naj Italija izstopi iz NATO, da pa je potrebno, da se na mednarodni ravni prizadeva za mednarodno pomiritev in postopno premostitev blokov, ob spoštovanju nedovisnosti vseh držav, ter proti vsem oblikam tujega vmešavanja.

V bistvu gre za to, da se zruši logika blokov, ki se ne izraža samo na ravni vojaških paktov temveč tudi v ideologijah, gospodarskih in političnih omejitvah. To je potrebno za to, da se sprostiti >

Odtod gledamo naprej

Kdor je prebral resolucijo, ki v kratkih odstavkih opisuje osnovna stališča tržaških komunistov, ve, da so to sinteza daljše, mestoma živahne razprave, kakršna pač mora biti v partiji, ki je množična in se zaveda svojih odgovornosti pred celotno družbeno skupnostjo.

Iz ocene mednarodnega in notranjega položaja izhaja, da se tržaški komunisti zavedamo resnosti nastalih kriz in da v celoti podpiramo politični program ter linijo CK KPI, kakršno je v svojem jesenskem poročilu obrazložil generalni sekretar Enrico Berlinguer. To linijo pa ne samo podpiramo "na splošno", temveč jo skušamo, po svojih močeh, uresničevati v naših krajih in jo iz teh krajev, zaradi njihovih posebnosti (obmejno mesto, utrjena dežela, sodelovanje s socialistično sosedo, prisotnost slovenske manjšine, gospodarske presebnosti Trsta), bogatiti.

Na svojem kongresu smo komunisti hoteli (in uspeli) dokazati, v kolikšni meri želimo, da se tudi naši nasprotniki ali sogovorniki dokopljejo do spoznanja, da je KPI zrela, trezna, odgovorna stranka z močnim mladim kadrom, s perspektivo, ki jo dandanes le redkokdo zanika. Odprli smo svoja vrata na stežaj: ne samo cenjenim gostom, kot so bili tovariši komunisti, predstavniki ZK Jugoslavije, ali tržaški socialisti, temveč vsem demokratičnim silam, od demokristjanov in republikancev tja do liberalcev, sindikalistov in predstnikov SKGZ.

V razpravi smo se pokazali taki, kot smo. Predvsem zavzeti in iskreni, mestoma tudi ostri. Ne zato, ker bi ne bili enotni, pač pa zato, ker smo enotnost iskali v stvareh in ob stališčih, v stalnem preraščanju gledišč in različnih zornih kotov k skupni programski osnovi.

Zato nas tudi ne more prizadeti zlonamerna špekulacija, zgrajena na izkrivljanju in natolčevanju, ki bi rada ločila duhove ali nas očrnila pred javnostjo, kateri skuša nasprotnik prikriti bogastvo političnega predloga, ki se sooča z družbeno stvarnostjo, z njeno dinamiko in pri tem vpliva na sile, ki so jo poklicane spreminjati.

Tako komunisti potrjujemo globoko, v zgodovini kristalizirano prepričanje, da smo lahko taki samo v enotnosti tuživečih ljudi, Italijanov in Slovencev, v duhu vzajemnega bogatenja in solidarnosti. Zato smo poudarili še enkrat, da je za KPI, v njeni politiki oblikovanja, platform sporazumevanja med velikimi demokratičnimi silnica >

(nadaljevanje s 3. strani)

mi, ki pa mora sloneti na zbliževanju velikih ljudskih množic, zato se postavlja "slovensko vprašanje" kot preizkusni kamen demokratičnega poguma, antifašizma in omike. KPI bo še dalje z vso svojo močjo delala za celovito in pravilno rešitev manjšinskega vprašanja v Italiji in si šteje v častno nalogo, da v ta boj vključuje čedalje bolj - tudi pripadnike večinskega, italijanskega naroda.

Zaman so torej poskusi, da bi našo politiko primerjali desetletnim izkušnjam leve sredine in taktikam načrtnega popuščanja. Ti poskusi, kakor tudi natolcevanja in izkrivljanja, enostranske polemike in namerno nerazumevanje, šibijo boj Slovencev za njihove pravice, vnašajo mednje klice nezaupanja, kvalunkvističnega sprejemanja danosti in struktur.

Na našem pokrajinskem kongresu v Trstu smo komunisti prikazali, kako gledamo na "novi Trst" v "novi Italiji", oboje pa uokvirili v skupek mednarodnih peripetij in izhajali iz spoznanja, da je svetovna in interna kriza brezizhodna, če bodo skušali sedanji politični dejavniki nadaljevati po izhujenih poteh.

Prav zato, ker smo - zaradi globjega razumevanja posebno odgovorne zgodovinske vloge Komunistične partije Italije - razpravljali in sklepali o važnih stvareh, ker smo pred javnostjo pokazali zrelost velike in trdne politične organizacije, se nismo niti bali pogledati vase, prebrskati preteklost in iz nje poiskati zaenkrat dozorele in možne sodbene. Tega nismo delali zato, da bi oživljali nekdanje napetosti ali iskali neaktualnih spopadov z mlino na veter, pač pa zato, da bi ob preverjanju svojih ocen o nekdanjih dejanjih, za katere smo soodgovorni, izmerili tudi bistrino, čistost pristopa k sedanjim nalogam KPI.

Tudi iz te razprave, ki je ne moremo in smemo utesniti v par dni kongresa, izhajajo temeljni mejniki naše politike: ponos na revolucionarnost osvobodilnega boja do zmage, globoko občuteni internacionalizem, ki tukaj pomeni tudi razumevanje in v krvi prekaljeno prijateljstvo do jugoslovanskih narodov in njihove partije, kakor tudi do vseh narodov, ki se dandanes povsod po svetu bore za napredek, svobodo izpod fašističnega jarma, za človeško dostojanstvo v demokraciji. Temeljni kamen, ki ga ne moremo obiti, je strnjnost med Slovenci in Italijani v KPI ("kakor pest", je vzkliknil tovariš Sema na kongresu), je boj za enotnost naše manjšine na najnaprednejši stopnji.

Mlada pokolenja tržaških komunistov stopajo na pozornico zraven prejšnjih. Tudi to je pokazal naš kongres. To so pokolenja, ki bodo še razpravljala in mrzlično iskala nova pota, obenem pa stopala po trdnih stopinjah vseh, ki so v neizprosni toku zgodovine in v drugačnih pogojih prehodili prvi, morda najtežji del poti. Odtod gledamo naprej...

st.s.

Pogled v kongresno dvorano. Delovno predsedstvo 6. kongresa tržaške federacije KPI Osrednje vodstvo KPI je na tržaškem kongresu zastopal tovariš Alfredo Reichlin

RESOLUCIJA

energije, ki so danes ovirane ali zadušene.

Predlog glede nove vloge Evrope je tudi za našo deželo velikega pomena, saj so jo spremenili v strateški arzenal NATO s težkimi posledicami za njen razvoj in za življenje njenega prebivalstva zaradi nevzdržnega bremena vojaških služnosti, ki danes tarejo skoraj tretjino njenega ozemlja. Furlaniji-Julijski krajini. je treba vrniti vlogo miru in sodelovanja med različnimi državami.

Kongres meni, da je treba zahtevati kot nujno in aktualno rešitev mejnih problemov med Italijo in Jugoslavijo na osnovi priznanja dejansko obstoječega stanja ter na ta način odstraniti ostanek preteklosti, ki ga nekateri krogi, ne samo v Trstu, strumentalizirajo za povzročanje notranje in mednarodne napetosti, v povezavi z manevri proti pomiritvi v Evropi in proti demokratičnemu napredku v Trstu in državi.

Kongres potrjuje voljo po nadaljnjem razvijanju obstoječih koristnih odnosov med avtonomno tržaško federacijo KPI in perifernimi organizacijami Zveze komunistov Slovenije in Hrvaške ter s političnimi, družbenimi in kulturnimi organizacijami italijanske manjšine v Jugoslaviji.

2. Kongres poudarja, da sedanja gospodarska kriza zadeva sam ustroj mednarodnega kapitalističnega sistema in da je torej ni mogoče premostiti z obnavljanjem starih mehanizmov. Sprožiti je treba nove ukrepe, ki naj omogočijo ravnotežje državnega gospodarstva ter kvalificirano obnovo proizvodnje.

Enotno sindikalno gibanje je doseglo nekatere uspehe: poenotenje draginjske doklade, zamajčene plače, dopolnilna blagajna. Toda potrebne so nove izbire in nova vladna usmeritev; potrebna je torej korenita preobrazba vsedravnega političnega okvira, ki naj odpre pot demokratičnemu preokretu.

Linija zgodovinskega kompromisa ustreza tej zahtevi in je edina pot, ki bi omogočila izhod iz krize ter obnovo, torej novo etapo v demokratični in protifašistični revoluciji, ki se je začela z odporništvom.

Naš predlog sporazuma med ljudskimi silami, med komunisti, socialisti in katoličani, napreduje kljub oviram, na katere

zadeva in kljub avtoritarnim manevrom vsedravnega tajništva krščanske demokracije.

Linija zgodovinskega kompromisa je torej linija, ki zasleduje korenito prenovitev države v nasprotju s sedanjim oblastvenim sistemom krščanske demokracije.

Že sedaj se morajo uveljavljati novi elementi pri vodenju in nadzoru gospodarske dejavnosti. Uveljavljati se mora nova vloga izvoljenih organov in nova oblika oblasti, pri kateri morajo biti udeležene tudi delavske množice. Tudi v državno vodstvo naj se vnesejo elementi socializma. Uresničevati se morajo dejanske spremembe v odnosih med družbenimi razredi.

Zahteve po koreniti spremembi političnega okvira se odražajo tudi na krajevni ravni. To potrjuje razvoj dogodkov v Benetkah in Avellinu, v naši deželi pa razvoj dogodkov v Vidmu, Čedadu, Latisani, Cervinjanu in v raznih drugih krajih furlanske nižine ter na splošno v vseh pomebnejših središčih in tudi v samem Trstu.

3. Kongres meni, da je treba deželno ustanovo kot faktor samouprave in demokracije v večji meri izkoristiti. Zaradi omejevalne prakse, ki jo je uvedel levi center tudi na deželni ravni, je deželna ustanova samo posnemala državni centralizem in birokratizem ter izvajala politiko osrednje vlade. Potrebno je, da napreduje enoten pritisk, ki so ga sprožili komunisti skupaj z drugimi demokratičnimi silami za to, da se uveljavi nov način upravljanja dežele, ovrednoti njena vloga v odnosih s krajevnimi ustanovami in družbenimi silami, da se uveljavi funkcija činitelja demokracije in gospodarskega razvoja. Če ta funkcija zbledi, potem je neizbežno oživljanje municipalizma in kampanilizma. Okrepitev intenzivnejšega vrednotenja deželne ustanove je potrebna zlasti v sedanji gospodarski krizi, v kateri bi bil poseg dežele pomemben element tudi pri zahtevah po novi politiki države.

Izredni načrt, ki ga je pripravila deželna vlada, kljub upoštevanju nekaterih predlogov, ki so jih postavili komunisti,

→

enotno sindikalno gibanje in na splošno vsa levica, se ne oddaljuje od tradicionalnih shem in je zato neustrezen. Potrebno je, da zahteve napredujejo in da se v borbi združijo vsa gibanja, ki so v teku v Furlaniji-Juljski krajini ter prisilijo deželno vlado, da stori, kar je v njeni moči, da prepreči razkroj krajevnih produktivnih struktur.

4. temeljni in neodtujljivi element za dejanski preokret življenja v demokratičnem smislu je globalna rešitev vprašanja, razvoja in zaščite slovenske narodnostne manjšine, kar partija sprejema kot lastno nalogo z vso odgovornostjo, ki jo ima kot vodilna sila delavskega gibanja in zaradi svoje internacionalistične značilnosti.

Omikana, demokratična in protifašistična zrelost velike večine prebivalstva terja enotno akcijo slovenske narodnostne skupnosti in demokratičnih sil naše dežele za čimprejšnjo rešitev nerešenih problemov uporabe slovenskega jezika v izvoljnih skupščinah, kulturne dejavnosti, avtonomije in dejanskega samoupravljanja šole s kvalificiranimi izbirami. Na deželo je treba nasloviti iniciativo vseh demokratičnih sil, slovenskih in italijanskih, naj že sedaj uresničuje, kar spada v njeno pristojnost, in naj zahteva od parlamenta čimprejšnjo razpravo ter odobritev zakona za zaščito slovenske narodnostne manjšine, v prvi vrsti zakon, ki ga je predložila KPI.

Častna naloga Komunistične partije Italije je, da dosledno, z lastno zgodovino in z boji, ki jih je vodila v to smer, vključi vprašanja in boj za polno priznanje pravic Slovencev v omikano in demokratično bogastvo vsega prebivalstva, da napravi argument za srečanje in napredek vsega sklopa demokratičnih, kulturnih in delovnih sil našega mesta.

5. Trst močno občuti posledice sedanjih krize. Občuti jih toliko bolj, ker je njegova struktura že itak oslabiljena zaradi zgrešenih izbir tržaškega vodilnega razreda. Propadla je hipoteza o razvoju mesta. Tržaški vodilni razred je pokazal svoje slabosti tudi s tem, da se je odpovedal akciji za obrambo obstoječih produktivnih struktur.

Kongres poudarja, da je za premostitev krize, za dejansko spremembo teženj potreben boj, da je potrebna najširša mobilizacija ljudskih množic. Neobhodno potrebno je enotno sindikalno gibanje. Zato je tudi v Trstu nujna velika zmaga demokracije in sindikalne enotnosti ter premostitev zamud, ki tu obstajajo zaradi ovir, ki jih postavljajo nekatere sindikalne komponente, ki tudi na vsedravnih ravni zavirajo proces enotnosti. Intenzivnejše in prožnejše mora biti delovanje komunistov na krajih dela, v tovarnah, za napredek enotnosti, za ustanovitev enotnih sindikalnih organizmov na teritorialni ravni, ki naj se pozitivno konfrontirajo s krajevno stvarnostjo, decentralizacijo in participacijo. V tem okviru dobiva nov pomen tudi enoten boj za obrambo krajevnega gospodarstva, zaposlovanja, proti perspektivi

petrolejskega pristanišča in proti vsaki nadaljnji petrolejski namestitvi na tržaškem območju in v deželi.

Treba je zahtevati nove naložbe za potenciranje in razširitev oblik produktivne dejavnosti ter za krepitev že obstoječih dejavnosti na področju ladjedelništva, pomorstva in pristanišč.

6. Kongres je dokazal, da so sekcije dosegle višjo stopnjo politične izgradnje. To je treba primerno izkoristiti zato, da bo partija kos novim političnim vprašanjem, ki se postavljajo tudi od zunaj, s strani najrazličnejših družbenih plasti. Partijo je treba usposobiti, da bo z lastnimi iniciativami lažje izražala hegemonijo delavskega razreda.

Okrepiti je treba vodilne organizme federacije, povečati kroženje idej, pritegniti vse člane partije k delovanju za zavzemanje stališč in za praktično vodenje partije. Preveriti je treba dejanski delež komunističnih delavcev v tovarniških in teritorialnih sekcijah. Ustreznejši morajo biti tudi odnosi med federacijo in sekcijami. Premostiti je treba meje centralizacije pri delu, razčleniti dejavnost vodilnih organizmov, okrepiti delovne komisije. Te komisije morajo biti bolj funkcionalne kot so bile doslej. V te komisije je treba pritegniti aktivne tovariše. Še posebej je potrebno:

a) Okrepiti žensko komisijo. Pereča vprašanja družbe - vprašanja državljanjskih pravic in demokratičnih svoboščin, vprašanja družine, materinstva itd. - postavlja nove naloge pred to komisijo. Čeprav je v naši federaciji vpisanih mnogo žensk v partijo - saj je odstotek vpisanih žensk pri nas višji od vsedravnega povprečja - se ugotavlja določena zamuda in nekakšna boječnost pri delu na tem področju. Ženska partijska komisija mora postati politični organizem za koordinacijo dela tudi v sekcijah, ki morajo povečati svojo aktivnost med ženskami.

b) Okrepiti je treba tudi slovensko komisijo. Doslej je bilo delo te komisije nekoliko pomanjkljivo. Proučiti je treba tudi vprašanje izboljšanja "Dela", ki je deželno glasilo partije. Kongres meni, da delo med Slovenci ne sme ostati omejeno na okoliške kraje, ki so kompaktno ali povečini slovenski, ampak mora to biti tudi naloga sekcij v samem mestnem središču. Te sekcije morajo najti ustrezne organizacijske oblike.

Komunistične organizacije, ki delujejo na podeželju morajo okrepiti svojo dejavnost tudi med italijanskim prebivalstvom, ki se je tam nastanilo.

c) Zveza komunistične mladine se mora vedno bolj kvalificirati kot množična politična organizacija mladine. Ustrezati mora zahtevam in duhu mladih generacij, katere mora mobilizirati, organizirati in voditi. Zvezo komunistične mladine je treba usposobiti, da bo lahko posegala na vseh področjih, ki zadevajo mladino. Tako v organizacijskem kot v političnem pogledu je treba okrepiti mladinsko organizacijo.

Partija se mora torej obvezati, da bo pomagala mladinski organizaciji pri ustanavljanju novih krožkov in pri krepitevi

tistih, ki že delujejo, pri politični vzgoji mladine. To je toliko bolj nujno tudi zaradi priznanja volilne pravice osemnajstletnikom.

7. Kongres meni, da morata v mestu, kakršen je Trst, imeti posebno težo protifašistična mobilizacija in množična budnost proti fašizmu. Naša zahteva po ustanavljanju enotnih protifašističnih odborov v tržaški občini in v drugih občinah se mora razviti skupaj s pobudo za ustanovitev enotnih protifašističnih odborov, ki dejansko delujejo na bazi v mestnih okrajih in v tovarnah. Istočasno je treba pritegniti vse krajevne ustanove in demokratične organizacije v množično raziskavo o fašizmu, za katero je dala pobudo dežela.

Kongres poziva k solidarnosti s prot imperialističnimi borci Vietnama, Kambodže, Španije in Čila, ki s svojim težkim in junaškim bojem začrtujejo bodočo pot svobode, demokracije in socializma za vse človeštvo.

Kongres meni, v skladu z Berlinguerjevimi napotilom, da je potrebno kritično proučiti zgodovine partije v Trstu, predvsem v letih ilegale, oboroženega odpora in povojnega obdobja. Dialektično nastrojene posege tovarišev je treba uokviriti v svobodno debato, katere edini omejitvi sta spoštovanje tradicije delavskega gibanja in enotnost partije. Treba je vrednotiti internacionalistično bogastvo, ki ga je cela generacija komunističnih voditeljev ohranila in okrepila v najbolj delikatnem položaju in v najtežjih izkušnjah. Nesprejemljivo je, da bi se v to diskusijo, ki mora biti široka in enotna, vključevala huda polemična in ustrahovalna stališča, katerih edini rezultat bi bil ta, da bi izkrivili njen pomen in zmanjšali njeno veljavnost za usposabljanje novih generacij komunistov.

8. Kongres vabi vse tržaške komuniste, Italijane in Slovence, naj se razvzamejo za ustvaritev širše in tvorne demokratične in protifašistične enotnosti, za dostojno proslavljanje 30. obletnice osvoboditve na našem prodočju, ki so jo protifašisti in komunisti dolga leta pripravljali in je bila spomladi 1945 dosežena s skupnim bojem italijanskih in slovenskih partizanov, Narodno osvobodilne vojske Jugoslavije, garibaldinskih brigad in divizij, ob sodelovanju bataljonov, Delavske enotnosti, v okviru mednarodnega boja proti fašizmu in nacizmu. Kongres meni, da mora proslavljanje te obletnice imeti ne le potreben zgodovinski pomen, temveč da mora pomeniti tudi moment nadaljnega demokratičnega dozorevanja v krajih, kjer so nacionalizem in fašizem, obrekovanje in izkrivljanje zgodovine širokim plastem prebivalstva poveč časa prikrivali dejanski smisel ljudskega boja, v katerem so komunisti prispevali odločilen delež, na kar so tudi upravičeno ponosni.

Kongres, končno, poziva vse tržaške komuniste, naj ob priliki 30. obletnice osvoboditve razširijo svoje vrste z vpisom novih članov v našo partijo, ki naj poveča značaj množičnosti, moč in borbena enotnost tržaške komunistične federacije.

Trst. 2. marca 1975

→

Iz poročila in razprave

Objavljamo nekaj odlomkov iz poročila, ki ga je na kongresu tržaške federacije KPI podal tov. Giorgio Rossetti in nekaj odlomkov iz razprave. Zaradi omejenega prostora smo odbrali samo tisti del gradiva, ki je v zvezi v vprašanji slovenske manjšine ali pa je v zvezi z zgodovino komunističnega gibanja.

O vprašanjih Slovencev

IZ TAJNIŠKEGA POROČILA, KI GA JE PODAL TOV. ROSSETTI

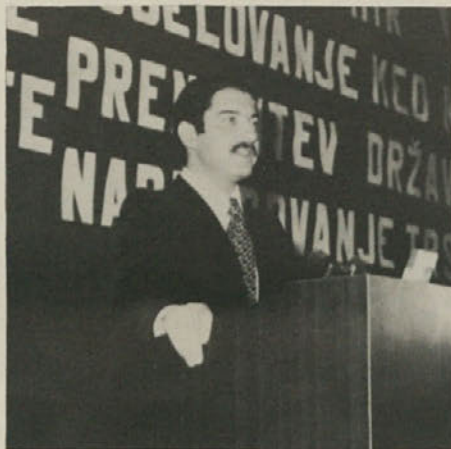
Na področju slovenske manjšine smo v teh letih zaznamovali procese zблиževanja in trenutke enotnosti med različnimi slovenskimi silami ter med njimi in demokratičnimi ter razrednimi strankami, v prvi vrsti s komunistično partijo. Ti procesi in ta enotnost med samimi Slovenci ter med Slovenci in razrednimi silami so v preteklosti, ko sta fašizem in nacizem hotela Slovence zatreti, pomenili enega izmed pogojev, da je slovenska manjšina ostala pri življenju. Pozneje so ti procesi pomenili enega od dejavnikov ki so ji omogočili ohranitev žive narodne zavesti in čustev. Danes so omenjeni procesi ter enotnost porok, za nadaljnje zблиževanje med demokratičnimi silami, in to ne le slovenskimi in samo tako zблиževanje lahko zagotovi uspešno napredovanje na poti h globalni zaščiti pravic slovenske manjšine, ki živi v teh krajih.

V tem procesu enotnosti ni manjkalo dvoumnosti in omejitev kot tudi težen, da bi strumentalizirali pojem enotnosti

Menim, da smo kot komunisti lahko ponosni, ker nismo nikdar pristali na takšno omejitveno pojmovanje enotnosti na slovenskem področju in da smo se vselej zavzemali za medsebojno zблиževanje na osnovi jasnosti, ki je izraz globlje sinteze med razrednimi stališči, nikakor pa ne izraz izprijenega popuščanja.

Temu strogemu idejnemu pravilu moramo ostati zvesti, kajti mnogo je treba še narediti za priznanje, zaščito in razširitev pravic slovenske narodnostne manjšine. Zakonski predlogi KPI, kot tudi zadevni predlogi tovarišev socialistov se niso v parlamentu premaknili niti za korak; v krajevnih ustanovah in v deželni upravi pa previdnost, s katero ravnajo večine levega centra, zbuja že razburjenje. Ostajamo torej pri sicer pomembnih enotnih načelnih izjavah, kakršne so podpisale vse demokratične politične sile tržaške pokrajine ob priliki konference o manjšinah. Ko pa gre za to, da se o zahtevah, ki jih postavljamo, resno pogovorimo, ko gre za odgovor na naše zahteve glede uprabe slovenskega jezika v tržaškem občinskem in pokrajinskem svetu, tedaj so na vrsti momljanje ali zamolklost in odlašanje. Že več kot dva meseca sta minila, odkar smo dali predlog, ki se nanaša na ta argument in doslej še ni prišlo do razprave o njem: zato pač, da bi zadevo preučili "po kapljicah" vodstva strank levega centra, predvsem krščanske demokracije.

Tokrat pa "doziranje pb miligramih" ne pomaga. Ne gre namreč za sestavo

Tajnik tržaške federacije KPI tovariš Giorgio Rossetti

drugega predloga ter ene izmed nešteti izjav o dobri volji, pač pa gre za jasen odgovor, za da ali ne, in za to, da se potem dosledno ukrepa, ne pa da si iz notranjega problema demokracije v naši državi nekdo ustvari priložnost za protiuslugo z zahtevo po drugačnih meddržavnih odnosih. Toda ne glede na rezultat obravnave tega problema, ki po negativnem izidu glasovanja v deželi ne kaže dobro, je treba sedaj zopet odločno sprožiti celoten problem pravic slovenske narodnostne manjšine. Temu gre pripisati velik pomen in komusti si moramo kar najbolj prizadevati, da se uresniči predlog, ki smo ga predložili vsem demokratičnim strankam ter italijanskim in slovenskim množičnim organizacijam; to je predlog o ljudski peticiji, da se deželna vlada aktivno zavzame za rešitev problemov, ki spadajo v njeno pristojnost in da posreduje pri vladi za rešitev tistih problemov, ki spadajo v njeno pristojnost.

Upamo, da ne bo treba dolgo čakati na pozitiven odgovor s strani drugih demokratičnih sil ter množičnih organizacij, na katere smo se obrnili s tem predlogom, tako da se bo ta odgovor pridružil pozitivnim odgovorom, ki smo jih doslej prejeli od nekaterih organizacij.

Pogoji za napredovanje v boju za pravice slovenske narodnostne manjšine so nam komunistom povsem jasni. Zavedamo se, kaj prav za prav pomeni slovenski problem. To je predvsem problem demokracije in antifašistične izbire, pravičnosti, zgodovine in kulturnih vrednot, ki jih je treba ščititi in razvijati, tako da postanejo last tudi italijanskega prebivalstva, ki živi v teh krajih.

Ta problematika so uokvirja v širšo problematiko splošnega prenavljanja države, ki pomeni za nas komuniste enega glavnih ciljev našega boja.

V tej luči mora biti jasno, da je uspeh boja za pravice Slovencev tesno povezan s procesom splošnega napredovanja demokracije, z uveljavljanjem novih vrednot svobode in kulture. Če je tako, potem mora biti mesto Slovencev v tem boju, v delavskem gibanju in v njegovih političnih in množičnih organizacijah.

ANTONINO CUFFARO - Z nastopom levega centra se je v našem mestu prenehala odkrita politika šovinizma in opustila se je politika nasilne asimilacije, ki se je izražala tudi pri razlaščenju in pri spreminjanju značaja slovenskih krajev.

Toda tudi po nastopu levega centra se je nadaljeval načrt asimilacije s pridobivanjem novih postojank, v katere naj bi se vključile zmerne sile slovenskega prebivalstva, v povezavi s socialistično stranko, ki je že bila usmerjena k socialdemokraciji, se pravi pomembne komponente demokratičnega življenja in antifašističnega boja v našem mestu.

Ne gre pozabiti, da se je v vseh teh letih s slovensko manjšino ravnalo na način, ki je ustrezal določenim monopolističnim skupinam. Ta način je predstavljal neke vrste "potni list" za vzpostavitve novih gospodarskih odnosov z Jugoslavijo.

Levi center je ustvaril tudi v notranjosti določenih komponent slovenske manjšine (ne med tistimi, ki pripadajo naši partiji) - številne iluzije. Mislilo se je, da se vprašanje demokracije in uresničevanje narodnostnih pravic uresničuje preko posredovanja določenih političnih sil, ki imajo vajeti v rokah, ter da je dovolj obrniti se do nekaterih oseb in jim pomagati, da "pritisnejo na gumb".

Obstaja povezava med vprašanji slovenske manjšine in potjo, ki jo moramo prehoditi na osnovi "zgodovinskega kompromisa". Brez korenitih preosnov na državni ravni, brez demokratičnega preokreta ostaja boj za pravice slovenske manjšine omejen; položaj ostane nestanovitno tudi zato, ker je povezan z mednarodnim položajem. Vedno obstaja nevarnost povratka nazaj. Formalno pridobljene pravice (gre za nekaj odlokov) bi bile zaman če ne bi ta proces spremljale globoke preosnove zavesti ter dejanskega demokratičnega razvoja v državi.

Treba je nadaljevati, seznaniti vse z našo strateško linijo. Tako bomo dosegli, da bo italijanska večina obogatila svoje izkušnje in to s spoznavanjem kulturnega bogastva, demokratičnega in antifašističnega bogastva slovenske manjšine. Zato je treba, da se slovenski komunisti in celotna slovenska manjšina prizadevajo, da se premakne naprej proces demokratizacije v državi.

DUŠAN LOVRIHA - V posegih na kongresu ni mogoče govoriti o vsem. Vsakdo izmed nas se mora odločiti za tematiko, o kateri bo govoril. Jaz bom govoril o vprašanjih slovenske manjšine. Ta vprašanja je vnesel v svoje poročilo tudi tov. Giorgio Rossetti in z njegovimi ocenami popolnoma soglašam.

Naša partija je vedno zavzemala pravilno internacionalistično in načelno stališče o teh vprašanjih. Ne moremo tega trditi za ostale stranke ustavnega loka, ki se v besedah proglašajo za naklonjene rešitvi odprtih vprašanj, so pa vedno pripravljene v krajevnih upravah, v deželnem svetu in v parlamentu odkloniti ali pokopati naše predloge, ki težijo k enakopravnosti vseh državljanov na osnovi republiške ustave in deželnega statuta. →

Da bi pripomogel k rešitvi nerešenih vprašanj Slovencev, je deželni komitej KPI, poleg drugih pobud, predlagal ostalim strankam ustavnega loka in sindikatom enotno akcijo, ki bi se morala uresničiti v peticiji, ki bi vsebovala nekaj osnovnih in načelnih zahtev in ki bi jo moralo podpisati na desetisoče Slovencev in Italijanov v vsej deželi.

Tudi ta pobuda naletava na težave pri svojem uresničevanju. Res je, nobena politična ali družbena sila nasploh je odločno ne odklanja, toda niso vse te sile nanjo pristale. Zato sem mnenja, da ne smemo več izgubljati časa. Če nam ne uspe te akcije stoodstotno enotno izvesti, jo moramo čimprej izpeljati s tistimi družbenimi in kulturnimi silami, ki so na to pripravljene. Ne smemo se odpovedati našemu pozitivnemu predlogu samo zato, ker ne pristajajo vsi nanj.

Smatram za primerno dati nekaj internih pobud v partiji, pobud političnega in organizacijskega značaja. Pri obravnavi specifičnih problemov, ki se pobliže nanašajo na problematiko slovenske narodnostne skupnosti, nam mimo statutarnim organov partije služijo še slovenska komisija ter aktivni slovenskih vodilnih funkcionarjev in aktivistov. Nobena tajnost ni, da slovenska komisija ne deluje tako kot bi morala in kot je potrebno. To je v svojem poročilu povedal tudi tov. Rossetti, ko je na splošno govoril o delovnih komisijah. Slovenski aktivni se rekdokdaj sklicujejo in so običajno slabo pripravljene, kar slovenski tovariši ostro kritizirajo.

Da bi prebredli te pomanjkljivosti pri našem delu, bi bilo koristno čimprej, sklicati organizacijsko konferenco slovenskih sekcij, na katero bi povabili vodilne tovariše, aktiviste ter tovariše, ki so bili izvoljeni v razne forume. Ta konferenca bi morala trajati en cel dan in na njej ni bilo treba potegniti zaključke o sedanjem kongresu, izdelati osnove za volilno kampanjo in izmenjati si izkušnje dela med sekcijami.

SILVANO BACICCHI - Boj za narodnostne pravice slovenske manjšine je treba nadaljevati. Pravilno je, da vprašanje priznanja manjšinskih pravic postavljamo na vsedravnih ravni, v vsej partiji. Vprašanje priznanja pravic slovenski manjšini je eno izmed bistvenih vprašanj demokracije v Italiji. Ta vprašanja so še vedno odprta. Nekatere politične sile ki sicer z naklonjenostjo govore o rešitvi teh vprašanj, še naprej ostajajo priklenjene na stare pozicije. Tudi dogodki zadnjih let to potrjujejo.

Sprožiti moramo široko razpravo o teh vprašanjih tudi v naših organizacijah.

Kar zadeva "Delo", glasilo partije v slovenskem jeziku: O njem govorimo že mnogo let ne da bi napravili korak naprej. "Delo" je petnajstdnevnik, toda izhaja neredno. Vrhu tega gre za tistih par straničk, ki ne zadovoljijo nikogar. V naši deželi petnajstnevnikov ni več. Za rešitev tega problema je bistveno finančno vprašanje. Sedaj, ko dobivajo stranke finančno pomoč iz javnih sredstev, bi se morda mogla najti rešitev. Jaz vidim rešitev v mesečni reviji vrste "Confronto", vendar pa da ostane ime "Delo".

Pogled v kongresno dvorano. V prvi vrsti (desno) delegacija Kraško obalne regije Zveze komunistov Slovenije

Jasno moramo povedati, da je za doseg priznanja narodnostnih pravic potrebna aktivna udeležba vseh tovarišev. Zdi se mi, da je bilo v tej razpravi pravilno poudarjeno, da se opaža nekakšna

"nevtralnost" prav v zvezi s tem zelo pomembnim vprašanjem. Enotnost slovencev se mora postavljati v širši okvir, v splošnejši okvir politike, ki jo vodi naša partija.

V novem federalnem komiteju so naslednji tovariši:

Bacicchi Silvano, Bernetič Marija, Bertolotti Giovanni, Berton Giorgio, Bordon Willer, Braida Bruno, Budin Miloš, Burlo Jole, Campagna Vincenzo, Canciani Jure, Cattaruzzi Giuseppe, Cerini Antonio, Colli Mario, Costa Roberto, Crevatin Lino, Cuffaro Antonino, De Cesare Nicola, Del Rosso Luciano, Depangher Giorgio, Gerbec Jekla, Haglich Diego, Inwinkl Fabio, Iskra Boris, Lovriha Dušan, Martone Ezio, Millo Gastone, Minutillo Sergio, Monfalco Fausto, Morghutti Tullio, Negri Adelmo, Nicolini Paolo, Pacor Ester, Panizon Piero, Pasi Giorgio, Perini Sergio, Rossetti Giorgio, Sancin Stojan, Sema Paolo, Sibelia Claudio, Škerk Albin, Slavec Sergio, Spadaro Stelio, Spetič Stojan, Supancich Fulvia, Supancich Dario, Tamburlini Giorgio, Tonel Claudio, Vascotto Giorgio, Visioli Dennis, Viezzi Roberto, Weiss Laura, Wilhelm Dolfi, Zaccaria Silvano, Zenchi Alessandro, Zerjal Claudio.

V kontrolni komisiji so naslednji tovariši.

Barovina Giuseppe, Bavčar Dušan, Bravin Sergio, Kodrič Dušan, Luches Elio, Marcheselli Lucia, Padovan Lucijan, Peteani Ondina, Pralongher Margherita, Raseni Andrea, Roman Arrigo, Roncelli Luciano, Švara Germano, Valentinis Armida, Vidali Vittorio.

EDVIN ŠVAB - V obširnem poročilu tov. Berlinguerja niso omenjene narodnostne skupnosti. To pomanjkljivost je že dopolnil tov. Rossetti. To so dopolnili tudi posegi drugih tovarišev.

Narodne manjšine ali pravilneje narodne skupnosti so sestavni del italijanske poti v socializem. Čeprav so narodne skupnosti proporcionalno z drugimi, za italijanski narod in državo, neizmerno važnejšimi in bistvenimi problemi, skoro neznatne važnosti, zastavljamo mi komunisti vso težo za popolno ureditev njihove zaščite in pravic.

To poudarjam kot pripadnik slovenske narodnostne skupnosti in kot komunist. Želim izpovedati svojo vero v učinkovitost partije in delavskega razreda, ker želim poudariti to zavzetost, ki izzveni tudi iz poročila tov. Rossettija, zato ker je eden od načelnih, temeljnih problemov in ima lahko enakovredno težo v drugimi odprtimi problemi vsedravnosti, kajti danes, ko partija komunicira z vsemi demokratičnimi silami in si prevzema na vseh ravneh bremena in odgovornosti, dobivajo zahteve po ureditvi pravic narodnim skupnostim še poseben pomen.

Starejši tovariši, ki so pred vojno, med vojno in po vojni skupno nastopali, bili preganjani, se borili in zmagali, imajo svojo vizijo o Slovencih. Kaj pa nove generacije, ki že prevzemajo odgovornosti in postajajo nosilci novega zaleta v borbi delavskega razreda?

S tem, da dosledno vodimo in podpiramo borbo za pravice Slovencev, za globalno zaščito, za njihov enakopravni status v družbi, nedvomno izpolnjujemo revolucionarno vlogo delavskega razreda. →

O zgodovini delavskega in komunističnega gibanja

Na kongresu tržaške federacije KPI je bila dokaj živahna razprava tudi o zgodovini tržaškega komunističnega gibanja, o protifašističnem odporu in o narodno osvobodilnem boju.

V poročilu ki ga podal tajnik federacije tov. ROSSETTI, je v zvezi s to problematiko poudarjeno naslednje:

Trst je bil predmet mednarodnega spora, s katerim so se bavile velike sile vse do leta 1954. Tedaj pa le ni prišlo do sporazuma, temveč je nastal globok prepad med komunisti in drugimi silami. Tega navpičnega preloma ni bilo mogoče ozdraviti niti ko so tržaški komunisti sprejeli svoje stališče do usode Trsta. Protikomunistični bes in protislovenski šovinizem sta se ohranila tudi po letu 1948; tedaj ni bilo dovoljeno sprejemati ljudskih zahtev, katerih glasniki so bili komunisti, predvsem pa sta naletela na odpor njihov internacionalizem in pogum. Sicer smo naleteli tedaj že drugod na izobčenje, bili smo tarča protikomunistične gonje. Bila so to zelo trda leta, leta nenehnih in v teh krajih še posebno ostrih spopadov, leta ne vselej zgolj besednih napadov na komuniste ter obenem odločnih protinapadov s strani naše partije. Tedanjim voditeljem, kot sta Vidali in Marina, gre zasluga, da je bilo mogoče kljub koncentričnemu napadu s strani drugih sil ohraniti nedotaknjenost ter enotnost partije in jo preobraziti v bojno silo...

... Izgradnja demokratične osnove se je torej nadaljevala, toda zdaj moramo voditi račun o težkem zgodovinskem obdobju, ki je zapustilo skeleče rane v samem delavskem in demokratičnem gibanju. V neki meri smo to ugotovili prav v zadnjih mesecih ob priliki diskusije, ki je nastala okrog knjige tov. Vidalije in ob komentarjih spričo pričevanj, ki so bila predložena na mednarodnih konferenci o manjšinah. Dokazano je, kako delikatno in težko je obravnavati zgodovino teh krajev, čeprav je tudi znano, da ni v diskusiji manjkalo grobih besed in ostrih polemik, katerih mi ne sprejemamo ter se jim moramo izogibati. Toplo si želimo, in si bomo v tem smislu tudi prizadevali, da bi bila diskusija (če že more do nje priti) konstruktivna in v takšnem duhu, ki ga priporoča Berlinguer, ko nas poziva k preučevanju naše zgodovine. Račune je treba voditi do kraja, poglobiti se moramo v svoje nekdanje izbire zato, da bomo zaumeli današnji čas in da bo naša smer pravilna. Tako nam bo uspelo odstraniti, vsaj deloma, dvome tistih, ki gledajo na nas z zanimanjem pa tudi še z nekaterimi pridržki.

To je torej razlog, da sem z nekaj besedami omenil povojno vprašanje Trsta, nikakor pa se nisem hotel spremeniti v zgodovinarja, kajti to ni naloga kongresa in napak bi bilo, če ne bi osredotočili svojih prizadevanj v perspektivne probleme.

DUŠAN LOVRIHA - Vprašanje zgodovine je težko vprašanje. Zlasti za tiste, ki niso zgodovinarji. Slovensko prebivalstvo je poznalo samo fašistično, diktatorsko Italijo, ki je zatirala naše najosnovnejše človeške in državljanske pravice. In zato smo se Slovenci priključili osvobodilnemu boju jugoslovanskih narodov, ki ga je vodila jugoslovanska komunistična partija. Od povsod, iz posebnih bataljonov ali anglo-ameriškega ujetništva in to v južni Italiji, na Siciliji ali v Afriki, smo svobodno izbrali pot, ki nas je peljala preko Barija v težke boje v Jugoslavijo. In v tem boju smo bili tudi na strani italijanskih garibaldinskih brigad. Jugoslovanska vojska je 1. maja 1945, ob podpori tržaških slovenskih in italijanskih delavcev in demokratov, osvobodila Trst ter za vedno izbrisala iz zemljevida tako imenovano provinco tretjega Reicha.

V istem trenutku, ko smo izgnali fašiste, je nastala nova revolucionarna in ljudska oblast, ki je pozneje bila po volji Angležev in Američanov poražena.

Res je, da je bil v prvih povojnih letih Trst v žarišču pomembnega in nevarnega mednarodnega spopada, a je tudi res, da so komunistične partije vsega sveta do mirovne konference podpirale stališče Jugoslavije in jugoslovanske partije, ki sta zahtevali Trst. Tako je tudi res, da so se za to rešitev borili iz prepričanja ali partijske discipline slovenski in italijanske demokrati, tržaški delavski razred.

Kar zadeva razkol in obsodbe Jugoslavije s strani Kominforma, popolnoma soglašam z mnenjem najvišjih voditeljev Komunistične partije Italije, ki je bilo in je še vedno skrajno kritično. Obsodbo Jugoslavije in razkol je vsilil Stalin, prav tako kot je brez krivde obsodil številne sovjetske voditelje in voditelje držav ljudske demokracije, kot npr. Slanskega. Z obsodbo Jugoslavije se je takratna komunistična partija Svobodnega tržaškega ozemlja takoj razklala in z njo tudi demokratično in antifašistično gibanje.

Osebnost sem se odločil za Kominform ker sem veroval, da imajo prav vse komunistične partije sveta, ki so podpisale obsodbo in ne samo ena, t.j. jugoslovanska blizu.

Kominform je bil za nas huda drama, pravi pretres in največjo ceno smo plačali prav mi Slovenci, kominformisti in nekominformisti. Mi smo trpeli pod fašizmom, mi smo največ žrtvovali v osvobodilnem boju in ni nam bilo treba drugega kot še Kominform, ki je prišel kot strela z jasnega neba, zato da je ločil Slovence, partizane, komuniste in antifašiste.

Kdo je takrat imel prav? Tisti, ki so se odločili za Kominform ali tisti, ki so sprejeli stališča Komunistične partije Jugoslavije?

Če je bila resolucija Kominforma napačna, to pomeni, da ni imel prav nihče.

Je danes potrebna avtokritika teh ali onih? Menim, da ni potrebna danes, kot ni bila potrebna včeraj. Pravijo, da je naša tržaška partija velika, internacionalistična in da je to rezultat Kominforma. Jaz sem v tej partiji od njene ustanovitve, in prej sem bil v drugi, na kar sem ponosen. Toda Komunistična partija Italije, bližnja goriška federacija ali tržiška sekcija niso

prav tako velike, borbene, internacionalistične, pa čeprav niso prestale tistega "sunka burje", ki smo ga prestali v Trstu?

Naša partija in torej naša federacija ne sme, po mojem mnenju, napraviti ničesar, kar bi žalilo slovenske ali italijanske tovariše, če hoče uresničiti svojo politiko dobrega sosodstva s socialistično Slovenijo, konkretizirati in utrditi sodelovanje, kot to tudi piše nad to tribuno.

Treba je upoštevati čustva slovenskih tovarišev naše dežele, od katerih velika večina ni več pripravljena popuščati, da so vmešani v polemike med našo federacijo in Zvezo komunistov Jugoslavije. Polemike lahko samo škodijo naši federaciji in še posebej slovenski narodnostni skupnosti.

S tem nočem reči, da se ne sme pisati zgodovine naše partije. Vsakdo, ki je sposoben, lahko piše in prevzame odgovornost za kar je napisal. Toda ne morem soglašati s tem, da vse, kar napiše neki tovariš, pa čeprav kvalificiran, postane uradna zgodovina naše partije. Če bi se to zgodilo, bi se lahko znašli pred različnimi uradnimi zgodovinami, saj imamo pravico vsi pisati in različno ocenjevati zgodovino.

ALBIN ŠKERK - Mnogo ljudi je čitalo Vidalijo knjigo o 20. kongresu KP SZ. Ta knjiga je povzročila mnogo kritik. Tudi jaz imam nekaj pripomb in kritik. Prizadel me je odstavek, v katerem avtor knjige govori o "okupaciji Trsta". Pravilno bi bilo reči "osvoboditev". Sam Togliatti je naslovil poziv tržaškim delavcem, naj sprejmejo jugoslovanske partizane kot osvoboditelje. Pravilno bi bilo reči, da so Trst osvobodili partizani.

O nacionalizmu: Ni točno, kar trdi tovarišica Laura Weiss, namreč, da je nevarnejši tisti nacionalizem, proti kateremu se nehamo boriti. Nacionalizem je sovražnik delavskega razreda. Toda najnevarnejši je nacionalizem večinskega naroda. Tako je poudaril tudi Lenin.

V boju proti fašizmu so bile nekatere skupine nacionalistov zaveznice KPI. Resolucija KPI o vprašanih Slovencev pravi, da je v boju za narodne pravice Slovencev sovražnik vsak nacionalizem, vendar pa je poglavitni sovražnik italijanski šovinizem. To je pravilno, ne pa trditev, da je najnevarnejši tisti nacionalizem, proti kateremu se nehamo boriti.

JELKA GERBEC - O letu 1948 ne bom posegla v razpravo. Ne tukaj, vsekakor, ker ni pravo mesto. Kar se pa tiče knjige o XX. kongresu KPSZ:

"Čudim se, da se je dvignil tak hrup okoli dveh ali treh besed ki jih je tovariš Vidali napisal v svoji knjigi.

Tovariši ki posegajo v polemiko v tej zvezi vedo, da je tovariš Vidali zelo jasno povedal na drugem mestu, kaj je mislil, ko je napisal besedo "okupacija", na kakšno vrsto "okupacije" je mislil, in sicer osvobodilnega značaja, in dobro vedo, da Vidali zaradi njegovih izbir, njegove preteklosti in njegove sedanjosti velikega mednarodnega antifašističnega borca, nikakor ne bi mogel prisoditi reakcionarni ali imperialistični značaj partizanskim entotam, ki so osvobodile Trst. →

Čudim se, da v razpravah o omenjeni knjigi se ne spravlja v evidenco ocene, ki jo daje Vidali o letu 1948 sploh, to kar trdi v zvezi z Jugoslavijo, o škodljivih posledicah izobčenja, ki ga je izrekel Kominform.

Tudi se čudim, da se ni upoštevalo pravega bistva knjige, iz katere jasno izhaja Togliattijeva linija, linija KPI, ki navsezadnje - kar se teh vprašanj tiče - je zelo podobna liniji ZKJ, prav tako kar se tiče samostojnih, značilnih poti v socializmu, suverenosti ljudstev, držav in strank, važnosti da se marksizem izvaja kreativno (applicazione creativa del marxismo); da se ne pomisli, zakaj je tovariš Vidali v svoji knjigi dobesedno objavil pismo Dubčka vdovi Smrkovskega.

Zato se strinjam s poročilom Rossettija v tej zvezi in smatram za pravilno, da se upošteva pripravljenost tovariša Vidali, da se mirno in trezno, brez prepiranja začne razpravljati o mučnih straneh naše povojne zgodovine. Velja za tovariše naše partije velja za jugoslovanske tovariše.

VITTORIO VIDALI - Prepričan sem, da vas bom razočaral. In vem, da je možno, da je kdo prišel od zunaj v pričakovanju, da bom polemiziral. Tu, na kongresu, bom rekel le to, kar sem rekel na seji vodilnega komiteja. Pripravljen sem razpravljati, nisem pa pripravljen sodelovati v prepirih; pripravljen sem polemizirati, nisem pa pripravljen na žalitve. Če kdo želi razpravljati, sem vedno na razpolago za razpravljanje o tem, kar sem rekel in kar sem napisal.

ANTONINO CUFFARO - Te dni se zopet govori o dogodkih, ki so se odvijali v letih 1945-1948. Do tega je prišlo v zvezi s knjigo, ki jo je napisal tovariš Vidali. Ta veliki revolucionar svobodno opisuje razne dogodke ter jih ocenjuje. Tudi drugi voditelji KPI, Amendola in Longo, pišejo o zgodovini partije, toda partija ne sprejema "uradne zgodovine KPI".

Za popolno objasnitev mučnih dogodkov, do katerih je prišlo pri nas, bo potreben še velik napor zgodovinarjev. Prizadevanje za to objasnitev bo dobrodošlo, toda nihče naj ne misli, da bi na osnovi raznih dogodkov skušal vnašati razdor v naše vrste in povzročati izumetničene kontrapozicije. Zavedati se moramo, da je bila z osvoboditvijo Trsta leta 1945, s krvavim deležem rodoljubov, Italijanov, Slovencev in Hrvatov, z vstopom partizanske vojske v Trst, ne le zaključena vojna, ki sta jo povzročila fašizem in italijanski nacionalizem - in ki je pahnila našo državo v pogubo - ampak, da se je ta vojna zaključila skupaj z bojem za svobodo jugoslovanskih narodov in še posebej slovenskega naroda. Za Slovence je zaključek te vojne pomenil tudi narodni in revolucionarni preporod.

Naizbežno je bilo, da bo to privedlo do pretresov in ostrih sporov na ozemlju, ki je bilo v obdobju tridesetih let prizorišče dveh vojn, nacionalizma, rasizma, šovinizma in imperialističnih manevrov. Jasno je, da je revolucija pozitivno vplivala na razvoj dogodkov v Evropi in v Sredozemlju. Nastala je socialistična Jugo-

Udeleženci kongresa tržaške federacije KPI. V prvi vrsti: predstavniki strank ustavnega loka

slavija, katere neodvisnost in politika nevrščenosti nam je pri srcu ne le kot pripadnikom KPI, temveč kot državljanom, ki se zavzemajo za demokratično Italijo.

Naravno je, da so žrtve italijanskih partizanov na tujih tleh, v Jugoslaviji, Makedoniji in drugod; žrtve slovenskih in hrvatskih partizanov, delavskega razreda in tržaških komunistov prispevale velik delež v boju odporništva in antifašizma v Italiji, za ustvaritev nove Italije, ki napreduje na poti demokracije, naproti socializmu. Ni treba, da se bojimo "rekonstrukcije" zgodovine, toda prepri, obsodbe, izobčenja in žalitve bi nam lahko škodovali.

STOJAN SPETIČ - V teh mesecih proslavljamo 30. obletnico osvoboditve in žal mi je, da je ta okolnost prišla v poročilu na drugotno mesto. Gre za osvoboditev, ki je kronala oborožen boj, množično delovanje, priprave na vstajo, diplomacijo ljudstev in strank ter internacionalistične izbire.

Čemu omalovaževati vlogo pakta o akcijski enotnosti s slovenskimi nacional-revolucionarji izpred samega odporništva pa tudi enotnost med Italijani in Slovenci v protifašističnem boju, ki je bila - iz specifičnih razlogov - povezana z ovobodilnim bojem slovenskega ljudstva in sploh Jugoslavije?

Počastili bomo spomin Curiela. Hudo bi bilo, če bi tega ne storili; tedaj bi se morali od sramu potuhnuti. Toda, ali lahko pozabimo, oziroma zamolčimo dneve med aprilom in majem 1945, naše padle iz bataljonov Delavske enotnosti, IX. korpusa in tržaške, furlanske in goriške Garibaldince?

Ne smemo nikakor dovoliti "mistificiranja" zgodovine našega odporništva, gibanj za enotnost in prelomov, ker bi tako podprli ne le eno ločeno zadevno gledišče temveč tudi razna meglena izkrivljanja, podobna tistim, v smislu katerih naj bi Trst zasedle tuje vojske, ki naj bi bile zadušile boj Fonda Savia in škofa Santina. Takšno je stališče desnice. Tem ljudem je treba odkrito odvrniti s ponosom, ki nas kot komuniste odlikuje, naj preberejo stotine imen na spomenikih od Ulice Ghega do Doline in Korošcev pri Miljah. Naša zgodovina, zgodovina Trsta se namreč istovesti s temi imeni: Paolo Reti in Frausin, Gigante in Martin Greif, Velušček... nato še Calabria, Bacicchi, Sema, prekomorci in "bataljoni razcapancev".

NICOLA DE CESARE - O zgodovini naše partije je treba razmišljati, kajti samo preko kritičnega razmišljanja dozorevajo mlada pokolenja, novi kadri, mladi tovariši. To moramo storiti ne samo v zvezi z dobo ilegale in odporništva ali v zvezi s prvimi povojnimi leti, temveč tudi v zvezi s politiko zavezništva in s tem, kako smo tu v Trstu uspeli postati stranka zavezništva, kje smo naredili napake in kje smo dobro delovali. Razmišljati moramo o naši zgodovini, toda zgodovine ne delamo zaradi tega da ugotavljamo, kdo je svojčas imel prav in kdo ni imel prav, temveč zato, da se iz preteklosti učimo, kaj vse je treba še narediti za napredovanje.

V prihodnji številki bomo objavili odlomke iz posegov drugih tovarišev, ki so obravnavali slovensko problematiko odnosno poglavja iz zgodovine komunističnega gibanja v Trstu in deželi.

Uredništvo

PRISPEVKI

Ob vpisu naročnine za leto 1975 so prispevali za sklad DELA:

Ivana Sulčič iz Križa 2.500 lir, Albin Tence iz Križa 1.000 lir, N.N. iz Rocola 3.500 lir, Alojz Sedmak iz Križa 1.500 lir, Ivo Pertot iz Nabrežine 1.500 lir, Ludvik Maver iz Boljunca 500 lir.

Družina Sulčič iz Križa je v počastitev nepozabnega Ivana Sulčiča ob 10. obletnici njegove smrti prispevala 3.500 lir za sklad DELA.

Bogomila Gerlanc s Proseka je v počastitev spomina svojega pokojnega moža Antona darovala za sklad DELA 10.000 lir.

V počastitev spomina svojih staršev Josipa in Marije Žerjal ob obletnici njihove smrti daruje družina Žerjal iz Boljunca 297 lir 5.000 za sklad DELA

V počastitev spomina tov. Sergija Pečarja iz Lonjerja je sekcija KPI "Vostok" pri Sv. Ivanu prispevala 5.000 lir za komunistični tisk.

Popravek: V prejšnji številki smo zapisali, da je Viktor Kralj, ki je prispeval za sklad DELA 1.000 lir, doma iz Boljunca, kar pa ni točno. Viktor Kralj je iz Boršta.

Pdpravljamo tudi seznam dobrotnikov iz Lonjerja. V počastitev spomina pokojnega Antona Križmančiča sta prispevala: B. Pečar 200 lir, Sudič pa 1.000 lir.

Tov. Marija Tavčar (Ul. dei Molini, TS) je v počastitev spomina pokojnega moža prispevala za sklad "Dela" 3.000 lir.

Nadaljnji seznam tovarišev in prijateljev, ki so prispevali za sklad "Dela", bomo objavili v prihodnji številki. Prosimo za razumevanje.

V spomin na Alojzija Martelanc iz Barkovelj (Judovca) daruje Jelka Gerbec in družina 3.000 lir za "Dela".

Vsem darovalcem iskrena hvala.

SOŽALJE

Tovariši iz Lonjerja, Katinare in Podlonjerja izražajo globoko sožalje težko prizadetim svojcem pokojnega tovariša Sergija Pečarja.

Sožalju se pridružujeta tudi tržaška federacija KPI in "Dela".

Ob trideseti obletnici

Marij Matjašič-Milan

13. februarja 1945 je fašistična roka umorila tovariša Marija Matjašiča.

Tovariš Milan, tako je bilo njegovo ilegalno ime, je bil sin znane slovenske delavske napredne in dosledno antifašistične družine iz Barkovelj. Bil je delavec, mizar.

Že leta 1929, komaj dvajsetletni, se je vključil v vrste Komunistične partije Italije in se vneto lotil boja na strani komunističnih borcev in antifašistov sploh.

Zavedal se je namreč, da je prav v komunistični partiji ona pogonska sila in moč, brez katerih ni mogoče učinkovit boj za demokratično in svobodo, za pravice delovnega človeka in za poraz fašizma.

Kmalu je njegova dejavnost prešla meje rodnega kraja. Deloval je tudi v okoliških rajonih, v mestu, na terenu in med delavci. Ni minilo mnogo časa in je že postal član pokrajinskega odbora partije, kar ni bilo enostavno, niti ne malenkost v tistih težkih časih, ko je fašizem preganjal in moril antifašiste in ko se bili v veljavi zloglasni posebni zakoni.

Tovariš Mario Matjašič - Milan se je torej vključil v vrsto onih vidnejših kadrov, ki so v izredno hudih razmerah dali izredno velik doprinos za razvoj stranke in za uspešen, enoten boj proti fašizmu. Naložili so mu nešteto odgovornih in zaupnih nalog, ki jih je vedno odlično izpolnjeval. Bil je tudi delegat na organizacijski konferenci v Švici, kjer se je srečal z vidnejšimi strankinimi voditelji.

Seveda njegovo delo ni moglo ostati mnogo časa neopazno. Vseskozi se je izpostavljal, da bi zopet povezoval osnovne partijske organizacije (celice), ki so jih fašisti razkrajali z aretacijami desetih tovarišev. Vodil je nešteto nevarnih akcij.

Fašisti so ga začeli zasledovati in končno so ga ujeli, privedli pred zloglasno posebno sodišče, ki ga je obsodilo na osem let in šest mesecev ječe. Zaprt je bil v Finale Ligure. Tu je dobil še eno,

dodatno, leto zapora, ker je branil ostale jetnike pred surovim nastopom jetničarjev. V zaporu je predsedel pet let, nakar, so ga zaradi amnistije izpustili.

Seveda se je takoj vrnil v naše kraje in zopet, čeprav zasledovan, nadaljeval prekinjeno delo.

Ko se je začela vojna so ga poslali v posebni bataljon. Po prevratu leta 1943 se je zopet vrnil domov in se z veliko vnemo in s podvojenimi silami zopet spravil v stik z gibanjem.

Verjetno je bila prav ta doba - doba njegovega najbolj intenzivnega dela. Organiziral je neštete sestanke, najrazličnejše propagandne akcije, nove ilegalne skupine komunističnih mladincev in OF, družil slovenske in italijanske antifašiste, vzpodbujal, naj se krepí bratstvo.

13. februarja 1945 ob povratku z nekega sestanka vodilnih kadrov, ki je bil nekje v mestu, ga je skupina fašistov pričakala pri barkovljanskem pokopališču. Skušal je pobegniti, a ni mu uspelo. Začeli so ustreljati in ga smrtno zadeli. Njegova trditev, da ga fašisti ne bodo ujeli živega (tako je večkrat dejal), se je uresničila.

Smrt tovariša Matjašiča so komunisti, antifašisti in vso barkovljansko ljudstvo, ki ga je zelo cenilo, močno občutili. Bili smo zelo prizadeti, ker smo imeli vtis, da nas je zapustil voditelj, ki je bil ne le sposoben in ugleden, temveč, ki nam je bil vedno v veliko oporo, ki nam je pomagal pri politični rasti in v vsakdanjem protifašističnem nastopu z nasvetom in zgledom.

Takrat so nacifašisti mislili da bodo z umorem Matjašiča, če ne popolnoma strli, vsaj močno ošibeli naše gibanje. "Ti abbiamo preso, canaglia, finalmente!" so njegovi morilci vzkliknili, ko so se mu, že mrtvem, približali (po pričevanju očitno).

Toda se nismo razšli, naše vrste so ostale trdno povezane, okrepili smo dejavnost, naša zavest se je še bolj utrdila in, kakor pravi neznan avtor nekega članka, ki je bil objavljen na straneh "Lavoratora" julija 1945: "... reakciji je uspelo uničiti enega izmed najboljših borcev tržaškega antifašizma, toda njegovo delo je obrodilo zaželen sad; koncem aprila so iz hiš, ki so posejane po barkovljanskih pobočjih, izstopali z orožjem v roki tovariši, ki jih je on pripravil za boj, da bi dokončno naciste pregnali iz zadnjih postojank. Veliko-

Ob tridesetletnici junaške smrti tovariša Marija Matjašiča - Milana, je sekcija KPI v Barkovljah, ki nosi njegovo ime, priredila spominsko svečanost na barkovljanskem pokopališču, kjer je Matjašič pokopan skupaj z drugimi borci.

Po govoru tovarišice Jelke Gerbec, je krenila povorka na kraj, kjer je bil tovariš Milan ustreljen in položila venec. Ob tej priliki je sekcija počastila tudi vse ostale padle in sklenila prirediti še drugo spominsko svečanost dne 30. aprila.

dušnost Marija Matjašiča se je vlila v krajevno mladino in jo povedla do zmage, ter tako uresničila cilj, na katerega je on dal svoje življenje".

JELKA GERBEC

Danilo Pregarc - Zmaj

Pred tridesetimi leti, ko so od vzhoda že pronicali prvi žarki svobodnega sonca in ko so junaške partizanske brigade in divizije osvobajale našo deželo ter zadajale hude udarce nacifašističnemu zatiralcu, je na Badihi pri Plavjah padel tovariš Danilo Pregarc - Zmaj iz Loga pri Ricmanjih.

Danilo Pregarc - Zmaj se je rodil dne 17. januarja 1909. Že v zgodnji mladosti se je pridružil antifašističnemu gibanju. Že leta 1932 je sodeloval s tov. Božom Kolaričem in z drugimi organizatorji in voditelji komunističnega gibanja.

Leta 1942 je, v sodelovanju s tov. Antonom Šibeljo - Stjenko, na svojem domu organiziral center za zvezo s partizansko edinicco, ki je že tedaj "operirala" na tukajšnjem področju. V hudi zimi tistega leta je oskrboval partizane. Zaradi izdajstva ga je fašistična policija iskala, a ga ni našla, toda njegove starše je odvedla v zapor in nato v internacijo. Mati Ivanka se je po preobratu jeseni 1943 vrnila domov, očeta Andreja pa so tedaj odpeljali v nacistični lager.

Svoje izredne organizacijske sposobnosti je tov. Danilo - Zmaj dokazal, še posebej, v letih 1943-44, ko so se po vsej naši deželi ustanovljali odbori OF. Bil je med ustanovitelji 5. okraja, ki obsegal območje dolinske občine. V tem okraju je opravljal funkcijo sekretarja komunistične organizacije. Skupaj s tov. Grudnom je organiziral tudi nove mladinske kadre. Po ustanovitvi socerbskega okraja je bil imenoval za sekretarja okrajnega komiteja KP.

Dne 18. marca je po nekem sestanku na Plavjah padel v nemško zasedo. Odvedli so ga na Badiho, kjer je bila nemška postojanka. Tam so ga zasliševali mučili in ubili. To se je zgodilo dne 19. marca 1945.

Slava njegovemu spominu!

BREŽAN

10. obletnica tragične smrti tovarisa Davida Pescatorija

Pred desetimi leti je v Sardiniji preminul tovariš Davide Pescatori.

Njegov spomin je tržaška federacija KPI počastila na svojem šestem kongresu in sicer v uvodnem, svečanem delu.

Na dan obletnice smrti je predstavništvo federacije in zveze komunistične mladine položilo venec na grob pokojnega tovariša.

Dne 15. marca je sekcija KPI v naselju Sv. Sergija, ki nosi njegovo ime, priredila spominsko svečanost. Govoril je tovariš Vittorio Vidali.

8. marec 1965. leta je bil za tržaške komuniste izredno žalosten dan. Zvečer, ob pol osmih je namreč prispela iz Sardinije tragična vest, da je pri avtomobilski nesreči izgubil življenje izredno priljubljen in spoštovan voditelj naše partije, tovariš Davide Pescatori, ter da je skupno z njim ostal mrtev prav tako priljubljen in ugleden voditelj sardinske partijske organizacije, tovariš Polo.

Tovariša Davida smo vsi zelo radi imeli zaradi njegovih izrednih lastnosti. Bil je zelo delaven, sposoben, navezan na tovariše.

Stopil je v komunistično gibanje zelo mlad, ko mu je bilo komaj sedemnajst let in se vneto vključil v boje v povojnih težkih razmerah. Vzgojil se je v šoli proletarskega internacionalizma ob strani delavcev, s katerimi se je najraje družil. Bil je pravi internacionalist, dosledni zagovornik bratstva, enotnosti ter skupnega nastopa Slovencev in Italijanov v boju za delavske, socialne, demokratične in narodne pravice, za mir in socializem.

Povsod se je neumorno trudil za napredovanje partije, za krepitev njene organizacije, za širjenje partijskega tiska. Njegova velika lastnost je bila, da je s prepričljivo besedo znal vključiti vedno nove tovariše v partijsko dejavnost.

Velik doprinos je tovariš Davide dal v boju za doseg narodnih pravic Slovencev in za krepitev akcije v podporo tega boja. Spominjamo se njegove delovanja

tudi na podeželju, v slovenskih vašeh.

Tovarišu Pescatoriju je partija poverila razne odgovorne naloge in vse je z navdušenjem in doslednostjo, izpolnjeval.

V mladih letih je bil tajnik komunistične mladine. Kasneje pa je postal najprej organizacijski tajnik federacije, na to pa odgovoren za odsek za tisk in propagando. Dolgo časa se je tudi ukvarjal z gospodarskimi vprašanji in, specifično, z vprašanji podjetja ACEGAT, v svojstvu člana upravne komisije tega podjetja.

Predlog za odhod na Sardinijo, kjer je bila v teku težka volilna bitka, je sprejel s takim veseljem, da mu ni bilo primerjave. Želel je spoznati tamkajšnje razmere, doživeti nove izkušnje, ki bi obogatile njegovo znanje, prispevati k uveljavitvi naše partije v tisti oddaljeni deželi. Toda ni se vrnil. Kruta usoda ga je za vedno ustavila na sardinski zemlji, ter spravila v grozen obup in žalost dve družini, ki sta mu bili enako pri srcu: ono domačo, ki ji je bil dober oče in mož in ono partijsko, katero sestavljajo vsi tovariši, ki so dolgo vrsto let - kar dvajset - delili z njim lepe in težke čase, trde boje in tudi pridobitve, ki so kazale in kažejo, da ni zaman trud in prizadevanje ljudi, kot je bil naš Davide!

J.G.

14. kongres KPI

(nadaljevanje s 1. strani)

etapo demokratične preobrazbe ter vneslo v družbeni in gospodarski mehanizem tudi elemente socialističnega tipa.

“Zgodovinski kompromis” postaja nujnost, ki jo vsiljujejo dejstva, čeprav se komunistom ne mudi, da bi stopili v vlado. Toda pogoj za uspeh politike kompromisa je sporazum med ljudskimi, antifašističnimi silami, v prvi vrsti sporazum med komunisti, socialisti in katoličani. Ta kompromis ni samo formula, o kateri naj se razpravlja, temveč strategija, ki si utira pot med ljudstvom

Iz govora tov. Iskre

(nadaljevanje s 1. strani)

Zakon za zaščito Slovencev naj ne ščiti samo obstoja Slovencev, temveč tudi njihov vsestranski razvoj, kajti dokazano je, da je manjšinska zaščita nekaj dinamičnega, ki gre vzporedno z rastjo in zahtevami. Mednarodni sporazumi so ko-

ristni, toda nezadostni, ker so časovno kristalizirani in ne spremljajo v oblikah zaščite vsega razvoja in teženj, tudi revolucionarnega značaja, ki se izražajo v narodnih manjšinah.

Od tod spoznanje, da je manjšinska zaščita prevsem vprašanje notranjega demokratičnega razvoja, kajti italijanska družba bo dejansko demokratična šele takrat, ko ne bo v njej elementov zatiranja. Ne zadostuje ‘strpnost’ do manjšin, kajti potrebno jih je stimulirati, jim pomagati, ko se osveščajo. Pomagati jim je treba, da se krepijo.

Ustava je sad osvobodilnega boja, ki se je za Slovence začel leta 1941, vendar se ne uresničuje v tistih členih, ki ščitijo manjšine. Vlada je odgovorna, da se ustava ne izvaja. Zato je dolžnost delavskega razreda, komunistov, da se borijo za oblike zatiranja.

Ni naključje, da sovпада ozemlje, na katerem žive manjšine (jezikovni otoki in narodnostne skupnosti) s področji nerazvitosti, od otokov na Jugu pa do alpskega loka. Manjšinski problem se lahko vzporeja s problemom Juga, kajti italijanski Jug je po svojski kolonizaciji in združitvi bil kulturno obubožan, saj na njem izginevajo oblike kulture in omike. Manjšinski problem ni neznaten, saj zajema dva in pol milijona italijanskih državljanov, ki bodo, dokler se jim onemogoča narodna zavest, pasivni subjekt družbenega dogajanja, v katerem ne morejo odločati.

Če se komunisti spoprijemamo s tem vprašanjem in sprejemajo nase breme tega boja, je tudi zato, ker na ta način sodelujemo pri ustvarjanju ‘novega človeka’ za socialistično družbo. To ustvarjanje novega človeka pa moramo začeti že danes, v sedanji italijanski družbi, v kateri mora človek razpolagati s sredstvi zavestnega spreminjanja lastnega stanja. Med temi sredstvi je na prvem mestu jezik, ki ni samo simbol, temveč predvsem sredstvo spoznavanja, vez med zavestjo in stvarnostjo.

Komunistično gibanje je vedno načelno obravnavalo nacionalno vprašanje in torej ne začena svojega dela praznih rok. Tudi vez med komunisti in bojem Slovencev ni nekaj novega, saj traja že več kot pol stoletja. Zato se KPI bori za zakonsko zaščito Slovencev in morali se bomo boriti tudi za podobno zaščito drugih jezikovnih skupnosti, ki prebivajo na italijanskem polotoku.

Manjšinskega okvira ni mogoče definirati enkrat za vselej, ker terja stalno poglabljanje, pozornost in političnj boj. To niso ločena poglavja boja delavskega razreda, temveč del splošnega demokratičnega boja za prenovitev državnih struktur, za demokratične svoboščine, ki jih moramo uresničiti.

Poudarili smo, tudi na naših kongresih v deželi, da mora KPI s še večjo silo nadaljevati boj za demokratične svoboščine, v katerem mora združiti ter doseči sporazum ne samo med različnimi družbenimi sloji, od delavcev do srednjih slojev in celo dela meščanstva, temveč tudi političnih sil, ki so njihov izraz, kajti vse to spada v bogatitev idejne rasti italijanske družbe”.

O 14. kongresu KPI bo “DELO” obširneje poročalo v prihodnji številki.

Primorska poje '75

Letošnja revija Primorska poje, s katero pevci proslavljajo tudi 30-letnico osvoboditve, se ugodno razvija po predvidenem načrtu. Začela se je v Cerknem, se nadaljevala v Postojni, pri Koroščih nad Miljami, v Kopru in Prvačini.

V nedeljo, 30. t.m. se bo revija nadaljevala v Komnu in nato v soboto, 5. aprila v tržaškem Kulturnem domu, zaključila pa se bo v četrtek, 10. aprila v Verdijevem gledališču v Gorici.

Na prireditvi, ki bo v nedeljo, 30. t.m. v Komnu bo nastopilo 10 zborov med katerimi sta tudi dva naša zbora: mladinski mešani zbor Rdeča zvezda iz Saleža in dekliški zbor Vesna iz Križa, ki se bo tokrat prvič predstavil na reviji.

Tudi v Kulturnem domu v Trstu bo nastopilo 10 zborov, med katerimi so tudi dekliški zbor iz Devina, zbor Beneški puobje iz Podbonesca (Slovenska Benečija), mešani zbor France Prešeren iz Boljunca, moški zbor Mirko Filej iz Gorice in moški zbor Igo Gruden iz Nabržine. Na tej prireditvi bo nastopil tudi mešani zbor Edinost iz Pliberka (Koroška).

Na zaključni prireditvi, ki bo v Gorici, v četrtek, 10. aprila, bo nastopilo 8 odnočno 9 zborov in ansamblov od

katerih naj omenimo Fante izpod Grmade, Sovodenjski nonet in Tržaški oktet. Drugi zbori bodo prišli iz Slovenskega primorja.

Revijo Primorska poje je pri Koroščih pozdravil tudi miljski župan tovariš Millo

Predstava o Rižarni

Upravni svet Stalnega slovenskega gledališča je na svoji zadnji seji vnesel spremembo v repertoar: namesto "Družine Antropu" bo za zaključek sezone na sporedu predstava o tržaški Rižarni, edinem krematoriju v Italiji. Tekst pišeta pesnika Filibert Benedetič in Miroslav Košuta. Premiera bo 23. maja v Kulturnem domu v Trstu. Po predstavah v Kulturnem domu in v Verdiju v Gorici so predvidene nekatere predstave na prostem. Še zlasti bo sugestiven nastop v Rižarni sami. Delo bosta režirala Jože Babič in Mario Uršič, sceno bo izdelal Klavdij Palčič.

Upravi svet je z zadovoljstvom sprejel ta sklep, saj bo Stalno slovensko gledališče s tem delom najbolj dostojno in primerno proslavilo trideseto obletnico osvoboditve. Predstava, posvečena Rižarni, ne bo recital, temveč pravo gledališko delo. Gori navedenim gledališkim realizatorjem nudi odločilno pomoč časnikar Albin Bubnič, ki je zbral na tisoče dokumentov in pričevanj, na katerih bo predstava tudi slonela.

Poleg tega je Upravni svet razpravljah o finančnih vprašanjih Stalnega slovenskega gledališča. Z zadovoljstvom je sprejel na znanje, da je bilo SSG vključeno v deželni zakon o finansiranju dejavnosti ob trideseti obletnici osvoboditve, za kar sta se še zlasti zavzela deželna svetovalca dr. Drago Štoka (Slovenska skupnost) in Dušan Lovriha (KPI); to iniciativo je odločno podprl prof. Lucio Lonza (PSDI). Kljub prejšnjemu odklonilnemu stališču je bil vnešen v deželni zakon popravek, ki ga je formuliral deželni odbornik za kulturo dr. Carlo Volpe.

Stalno slovensko gledališče pa je ponovno v finančnih težavah, ker še vedno niso izpolnjene obveznosti in formalna zagotovila krajevnih ustanov in političnih činiteljev, da bo z ustreznimi krediti omogočen redni potek sedanje sezone. Obljube so se do danes samo delno uresničile s tržaško občino in deželo, ni pa prišlo še do rešitve s strani tržaške pokrajine. Upravni svet je izrazil prepričanje, da bo tudi s pokrajino urejeno to vprašanje in da bo mogoče v redu nadaljevati sezono, ki se simbolično, ob trideseti obletnici osvoboditve, zaključuje prav s predstavo o Rižarni. Bil bi pravi absurd, če bi gledališče zaradi finančnih težav ne moglo sezono v redu končati.

(Tiskovno sporočilo)

Originalna pobuda

Pripravile so na stotine rumenih šopkov. Na dan žena smo se zgodaj zjutraj odpravili pred slovenske in italijanske šole, kjer je vsako dekle dobilo v poklon mimožo. Bilo je to res veliko presenečenje za dekleta. Tudi za nas je bil prijeten dogodek, saj je bil to prvi poizkus take vrste. Pušelju je seveda sledil dvojezičen letak, v katerem je bil v skopih besedah nanizan pomen ženskega praznika.

Nato smo tisti, ki smo bili prosti, odšli k bivšemu svetoivanskemu Narodnemu domu in k plošči v spomin svetoivanskih žrtev nacifašizma položili mimožo in nageljne.

Seveda naša akcija s tem še ni bila končana. Z mimožo smo takorekoč "preplavili" celo mestno četrt od psihiatrične bolnišnice pa do zadnje trgovine. Veliko je bilo ljudi, ki so z veseljem pozdravili našo pobudo, veliko tudi takih, ki našega poklona niso sprejeli ali pa so ga sprejeli začudeno ter ostali, upam si trditi, skorajda "šokirani".

Boris Kobal

Tovariš Lucijan Padovan iz Lonjerja je pred kratkim slavil svoj petdeseti rojstni dan. Tržaški partizanski pevski zbor in uredništvo Dela mu pošiljata iskrene čestitke in pozdrave.

Mladina svetoivanske sekcije KPI "Vostok" je ob priliki 8.marca, skupaj s "starejšimi" tovariši in s članicami Zveze žensk Italije, sprožila zanimivo in obenem originalno pobudo, ki je prijeto odjeknila.

Dan pred praznikom so nakupili mimožo in dekleta so pripravila pušelje.

D E L O - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor **Marija Bernetič**
Odgovorni urednik
Anton Mirko Kapelj
Uredništvo in uprava:
Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 764-872, 744-047,
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24-36
Letna naročnina 1.500 lir.
Poštni tekoči račun 11/7000
Tisk: Tipo/offset Riva
lastnika: C. Facchettin in P. Zucca
Trst, Ul. Torrebianca 12